

V. 3
Kivonat os másolat.

1. J e g y z ő k ö n y v.

Felvétetett az 1909. évi február hó 11.-én a háboru esetére Magyarországra szóló kivételes intézkedések előkészítése kérdésében.

Jelen voltak: 1./ A m.kir. honvédelmi minisztérium részéről:
Papp Kálmán, tábornok hadbíró,
Payr Vilmos, min.tanácsos és
Nagy Pál vezérkari testületi alezredes

2./ A m.kir. igazságügyminisztérium részéről:
Dr. Megyeri István, kir.főügyész helyettes és
Dr. Polner Ödön, min. osztálytanácsos.

3./ A m.kir. kereskedelemügyi minisztérium részéről:
Follért Károly, m.kir. posta- és távírda-főigazgató.

4./ A m.kir. földművelésügyi minisztérium részéről:
Dr. Tahy Jakab, min. osztálytanácsos
dr. Ferdinandy Bertalan, min. osztálytanácsos.

5./ A horvát-szlavon-dalmátországi m.kir. minisztérium rész.
Unkelhäusser Károly, min.tanácsos.

6./ A horvát-szlavon-dalmát országos kormány részéről:
Arančzky Ede, igazságügyi osztályfőnök és
Fodróczy Márk, báni tanácsos.

7./ A m.kir. belügyminisztérium részéről:
Bölcs Gyula, min.tanácsos és
Kégl Imre, min. osztálytanácsos.

8./ A jegyzőkönyvet vezeti: Dr. Kiss Dezső, belügym.fogalm.

Bölcs Gyula min.tanácsos mint a háboru esetére Magyarországra nézve előkészítendő és a belügyi ügykört érintő kivételes intézkedések kérdésének előadója üdvözölvén az érdekelteknek és a horvát-szlavon dalmát országos kormánynak bejelentett és teljes számban megjelent képviselőit. Előadja, hogy a mai napra összehívott értekezlet célját és a tanácskozmányok tárgyát a közös hadügyminister ur által háboru esetére Magyarországra nézve is előkészítettetni kívánt oly kivételes intézkedések megbeszélése fogja képezni, aminők Ausztriára nézve már előkészítve vannak.

A m.kir. miniszerelnök ur ugyanis 1906. évi szeptember hó 26.-án 4524/M.E./I. szám alatt a m.kir. belügyminisztériumhoz intézett átiratában a nevezett minisztériumot értesítette, hogy ezen kérdést a közös hadügyminister ur hozta nála szóba s ő azt az érdekeltek magyar miniszer urakkal megbeszélvén hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországra nézve is hasonló intézkedések előkészítettessenek és beleegyezett, hogy az erre vonatkozó tárgyalások szóbelileg kiküldöttek útján történjék;

A szóbanforgó és Ausztriára nézve háboru esetére előkészített kivételes intézkedéseket tárgyzó munkálatok tanulmányozás tárgyává téve, politikai és közjogi aggályok merültek fel az iránt, hogy, a mi közjogi viszonyaink között ezek a kivételes intézkedések, ugyanazon értelemben és terjedelemben, mint azok Ausztriában előkészítve vannak, nálunk is előkészíthetők legyenek, miért is a megígért szóbeli tárgyalások megtartása előtt a Belügyminisztérium aggályait a 7.952/B.M. eln. r. 1906. sz. átiratában a miniszterelnök úrral, valamint az igazságügyminisztériummal közölte.

A m.kir. igazságügyminister ur az e részben kelt belügyministeri megkeresésekre az utóbb nevezett miniszterhez intézett 1908. évi november hó 24.-én B.i. 22/3. számú átiratában kijelentette, hogy a maga részéről azt, hogy háboru esetére bizonyos kivételes intézkedések készítenek elő nálunk is, teljesen indokoltak és szükségesnek tartja, De hogy ezek az intézkedések oly messzemenőek legyenek, mint amilyenek a rendelkezésére bocsátott adatok szerint Ausztriában tervbe vannak véve, azt a mi közjogi viszonyaink között nem tartja megengedhetőnek.

Az igazságügyminister ur vonatkozó átiratában megjegyzi, hogy célszerűnek vélné, hogy az előkészítendő kivételes intézkedéseknek egész komplexumát, még mielőtt a közös hadügyminisztériummal a tárgyalás megkezdődik: kizárólag az érdekelt magyar minisztériumok / ide számítva a horvát-szlavon-dalmát minisztériumot is / kiküldötteiből álló előértekezlet tenné megbeszélés tárgyává, hogy ennek alapján, különösen közjogi szempontból, a közös hadügyminisztériummal szemben határozott és végleges állást lehessen foglalni tekintetben, hogy a szóban forgó kivételes intézkedések tekintetében kívánságaival szemben meddig mehetünk el?

A belügyminister ur az igazságügyminister ur ebbeli javaslatát elfogadva, erről úgy a miniszterelnök urat, mint az érdekelt miniszter urat / ide számítva a horvát-szlavon-dalmát minisztériumot is / 1909. évi január hó 28.-án kelt 7067/eln. sz. átiratával értesítette és az értekezleten való részvételre úgy a most nevezett miniszter urat, mint az érdekelt miniszter urat megbizottáik kiküldésére felkérte, valamint figyelemmel arra, hogy a kérdéses kivételes intézkedések itteni előkészítésénél Horvát-Szlavon országok is érdekelve vannak annyiban, hogy a nevezett országok az ezen intézkedések által érintett és a közös országgyűlésnek, illetve központi kormányynak fenn nem tartott bel- és igazságügyi ügykörében törvényhozási autonómiával bírnak, az előértekezleten való képviseltetésre megkereste Horvát-Szlavon-Dalmát országok bányát is.

Nevezett ministeri tanácsos ezekben ismertetvén a mai nappal megkezdődő előértekezlet tárgyát, indítványozza, hogy a tanácskozás abban a sorrendben kezdessék, illetve tartassék meg, amely sorrendben a háboru esetére előkészített kivételes intézkedések az ~~ERRE~~ osztrák kormány által kiadott munkálatokban felvéve vannak.

1. / Az értekezlet ezen javaslatot magáévá tévén, ezek után tárgyaltatott a polgári kormányzat egy részének / a politikai és rendőri közigazgatásnak / háboru esetén a felvonuló hadsereg parancsnokára való átruházásának kérdése.

Bölcs Gyula ministeri tanácsos e részben előadja, hogy Ausztriában elsősorban törvényi intézkedéssel, esetleg azonban az ugynevezett szükség /császár/ szakasz alapján / 1907. évi december hó 21-iki alaptörvény 14.§.-a / háboru esetére egy oly intézkedés van tervbevéve, illetve előkészítve, mely szerint háboru esetén a hadsereg felvonulási és

és élelmezési utvonalaiba eső koronaországok és városok területén a hadsereg főparancsnoka feljogosítottatik, hogy a politikai és rendőri közigazgatás körében /katonai/ hadi érdekek megóvása végett a helytartót /tartományi főnököt/ megillető hatáskörben a közigazgatási hatóságokkal rendelkezehessék és hozzájuk rendeleteket bocsáthasson ki és azok teljesítésére az illetőket kényszerithesse stb.stb.

Böles Gyula minister tanácsos megjegyzi, hogy az előadottak szerint azt hiszi, hogy alig képezheti kérdés tárgyát az, hogy ily irányu intézkedés előkészítése nálunk politikai és közjogi okokból nem lehetséges.

.....

Az igazságügyminister ur kiküldöttje, Polner Ödön osztálytanácsos e részben azt adja elő, hogy ha már szükségesnek és politikai szempontból aggálytalannak mutatkoznék az, hogy a politikai kormányzat egy része katonai hatóságokra ruháztassék; ez csak úgy történhetnék, ha a kormányzati hatalom mindig csak a magyar állam területének egy meghatározott részére vonatkozólag a magyar állam katonai szervére, tehát valamely honvédségi parancsnokra ruháztatnék, ki ezután ebbeli hatáskörében a magyar ministérium felelőssége alatt működnek.

Amennyiben pedig a polgári kormányzatnak a katonai hatóságokra való átruházása még kis részben sem találtatnék megengedhetőnek, vagy nem mutatkoznék eléggé célravezetőnek, abban az esetben a hadügyi kormányzat által óhajtott cél az által volna elérhető: hogy a szóbanforgó kormányhatalmi intézkedések megtétele végett a működő hadsereg parancsnoka mellé polgári kormánybiztos küldetnék, aki a szükséges intézkedéseket a katonai parancsnok kívánságához képest, de saját belátása szerint tenné meg. Működése természetesen szintén a kormány felelőssége alatt történék, s hatásköre területileg szintén csak a magyar állam egyes részére szorítottatnék.

Hogy ily kormánybiztos kiküldhető legyen, valamint hogy a kormánybiztos a kellő hatalmat gyakorolhassa, ahhoz törvényhozási intézkedés volna szükséges.

Böles Gyula minister tanácsos, a belügyminister kiküldötte, az igazságügyminister új kiküldöttjének sem egyik, sem másik nézetében nem osztozhatik.

Mert ami az első helyen említett megoldási módozatot illeti, ha mindjárt politikai szempontból aggálytalan volna is, hogy háboru esetére a polgári kormányzat egyrésze valamely honvédségi parancsnokra ruháztassék, egyenesen katonai okokból tartja kivihetetlennek.

Mert köztudomán, ugymond, hogy a honvédségnél hadosztályoknál magasabb taktikai egységek nem lévén, ezen hadosztályok a hadsereg hadtesteibe vannak ép háboru esetén beosztva, úgy, hogy a honvédségnél hadtestparancsnokok már nincsenek, minél fogva ezen megoldási mód mellett az a helyzet állana elő, hogy a honvédség azon parancsnoka - tábornoka, legjobb esetben is csak altábornagy - akire a polgári kormányzat egyrésze átruházva lenne, rangban kisebb volna, mint felettes hadtestparancsnoka, s a polgári kormányzat mégis az ő és nem a felettes hadtestparancsnok kezében volna.

Az igazságügyminister ur által e részben másodsorban említett azon megoldási módozatot, pedig, hogy a működő /felvonuló/ hadsereg érdekeinek megóvása végett szükséges rendelkezések megtételére a hadsereg főparancsnoka mellé kormánybiztos küldessék ki, a ki a szükséges

intézkedéseket a katonai parancsnok kívánságához képest de saját belátása szerint tenné meg - ha általában egészen helyesnek is, de mégis feleslegesnek tartja.

Mert szerinte csupán csak egy kormánybiztos kiküldése minden valószínűség szerint ugysem volna elegendő.

De ezen felül e végből ha nem is valami nagy, de mégis valami hivatali szervezeteket kellene, ha csak rövid időre is létesíteni, ami mindenestre elég tekintélyes költséggel járna.

Éppen ezért az igazságügyministeri kiküldött által javasolt megoldási módokkal szemben egy egészen más, a hadügyi kormányzat céljainak is teljesen megfelelő és semmiféle külön szervezeti munkával és költséggel egybe nem kötött megoldási tervet ajánl elfogadásra.

Ugyanis a hadügyi kormányzat céljainak teljesen megfelelne és semmiféle külön szervezeti munkával és költséggel nem volna egybekötve, ha a felvonuló hadsereg érdekeinek megóvása végett / zur Wahrung der militärischen Interessen/, mint a vonatkozó osztrák munkálatainak magát kifejezi mindazon ügyekre nézve, melyek a felvonuló hadsereget érdeklik és amelyekben a hadsereg a hatóságok közreműködésére van utalva: a főispánok ruháztatnának fel háboru esetre kivételes hatalommal olyképp, hogy törvény hatalmazná fel őket arra, hogy mindazon ügyekben, amikre a felvonuló seregeknek szüksége van, a főispán a hadsereg főparancsnoka vagy általában parancsnokai és a katonai hatóságok ebbeli megkereséseire közvetlenül rendelkezessék.

Bejelenti, az értekezletnek, hogy egy ily irányu és tárgyú törvénytervezetet megszövegezett és azt a t. értekezlet birálata alá bocsátja,

Bölcs Gyula ministeri tanácsos által " a főispánok/főpolgármestereknek, Fiumében a kormányzóknak/ háboru esetre kivételes hatalommal való felruházása, valamint a törvényhatóságokról szóló 1886:XXI.tc. némely határozmányainak háboru esetre felfüggesztése tárgyában" készített törvényjavaslattervezet erre felolvastatván, az értekezlet az előadott megoldási módokat több különböző oldalról megvitatás tárgyává tette, latba vetve mennyire lehet ezek egyikével vagy másikkal előmozdítani a hadműveletek biztonságát, miképen lehet ezt összekapcsolni az itteni közjogi viszonyokkal, az itteni jogállapottal. A kérdés mélyére ható széles mederben megindult vita után, melyben a honvédelmi minister ur kiküldötte in kívül Tollért Károly m.kir.posta- és táviráda-főigazgató is részt vett, az értekezlet egyértelműleg annak a nézetének adott mindenekelőtt kifejezést, hogy a most tárgyalt kérdésben oly irányu intézkedés előkészítését, amint ez Ausztriában történt, Magyarországon politikai okokból és a mi közjogi helyzetünk mellett lehetségesnek nem tartja ugy, hogy csak arról lehet szó, hogy e tekintetben az igazságügy-minister ur kiküldötte által a felvonuló hadsereg parancsnoka mellé a közigazgatás vitelére kormánybiztos, esetleg királyi biztos kirendelése iránt javasolt megoldási mód, avagy Bölcös ministeri tanácsos részéről e részben a főispánoknak stb. kivételes hatáskörrel való felruházása iránt kifejtett nézete s e részben elő is terjesztett törvényjavaslatában ajánlott megoldás lenne-e a helyesebb.

Ámbár pedig az egyes felszólalások során kivethető volt is, hogy az értekezlet többsége inkább a Bölcös ministeri tanácsos által javaslatba hozott megoldási módhoz hajlik, mégis miután az értekezlet magának döntő szót nem igényelhetett, abban történt megállapodás, hogy ezen kérdésben mindkét megoldási módzatot feltüntető törvényjavaslatterve-

zet készítettessék el, aminek elkészítésére az értekezlet Bölcs Gyula minis-
tereri tanácsost fel is kérte.

2./ Jegyzőkönyv

Folytatólag felvétellett 1909. évi február hó 12.-én a háboru esetére
Magyarországra szóló kivételes intézkedések előkészítése kérdésében.

Bölcs Gyula min.tanácsos megnyitó szavai után az előértekezlet
a szabadságjogok felfüggesztésének / ostromállapot / tárgyalására tért át.

Polner Ödön minis-tereri osztálytanácsos az igazságügyminis-ter urnak
1908. évi november hó 28.-án kelt B.l. 22/3. sz. átiratából a követke-
zőket adja elő: Magyarországon eddig az ostromállapot intézményének
behozatala mellőztetett s nagyon meggondolandó, vajjon a jelenlegi al-
kalommal meghonosítandó-e? A szabadságjogoknak oly nagy mértékben való
felfüggesztése, amily mértékben az Ausztriában lehetséges, háboru ese-
tén nem is igen szükséges. Mert a háborus állapot alig indokolhatja azt,
hogy a személyes szabadság és a házjog, valamint az egyesülési és gyűlelek-
kezési szabadság egészen felfüggesztessék. Indokolt lehet a háboru ese-
tén a posta- és távirida-forgalom tüzetesebb ellenőrzése és e célból a
levéltitok és táviridatitok bizonyos mérvű korlátozása, valamint arra
való tekintettel, hogy oly államok népével, mely államokkal Magyarország
határos és amellyekkel háboruba keveredhetik, rokon nemzetiségeink is
vannak, melyek között az ellenséges állam részéről indokolt lehet a
sajtószabadságnak ebből a szempontból való korlátozása, bár még mindig
kérdéses, hogy az ily izgatás megakadályozására nem elegezők-e a je-
lenleg rendelkezésre álló eszközök, különösen ha azok kezelhetését né-
míleg szigorítanák. Természetes azonban, hogy ha a szabadságjogok
ily felfüggesztése nálunk is megkívánatnék, mindez csak egy külön
ezután megalkotandó törvény alapján történhetné, amely a kormányt fel-
hatalmazná, hogy a jelzett korlátozásokat háboru esetén megtegye, de
amely egyuttal azokat a határokat is megszabná, ameddig a szóban for-
gó korlátozások elmehtenek.

Az igazságügyminis-tereri kiküldött ezen előterjesztése után Pap
Kálmán tábornokhadbíró az ostromállapotra vonatkozólag csak általános-
ságban kíván egy rövid megjegyzést tenni. Szerinte ez is azon fogalmak
közé tartozik, melyeket bizonyos reminis-terentiák révén ódium terhel és
amelyeknek fel emlitése idengenkedést szokott támasztani. Így most is
fölkhozatott, hogy Magyarországon eddig az ostromállapot intézményét
nem hozták be és nagyon meggondolandó, vajjon a jelenlegi alkalommal
meghonosítandó-e.

Nevezett hadbíró abban a véleményben van, hogy az ostromállapot
alatti viszonyok törvényhozási rendezése a jogfejlődés szempontjából
haladást képezne és így csak kívánatos lehet.

Pap tábornok-hadbíró felszólalása után az előértekezlet kimondja,
hogy miután Magyarországon eddig az ostromállapot intézményének be-
hozatala mellőztetett, nagyon meggondolandó vajjon a jelen alkalommal
meghonosítandó-e. Ez külföldön is nem sok államban van, ódázus lenne
nálunk már csak a mult ~~xxx~~ emlékeinel fogva is.

A személyes szabadság és a házi jognak olyan értelmű korlátozásá-
ról, mint ez háboru esetén Ausztriában előkészítve van, hogy t.i. bírói
parancs nélkül is a hatóság részéről valaki letartóztatható, valamint
házába a hatóság bírói parancs nélkül is behatolhasson, Magyarországon

szó sem lehet. A belügyministeri ügykört érdeklő egyesületi és gyülekezési jognak háboru esetére való megszorítása kérdésében az előértekezlet hosszabb eszmecsere után abban állapodott meg, hogy az egyesületi jogkörben törvényjavaslat lenne háboru esetére készítenő, amely felhatalmazná a belügyminisztert, hogy háboru esetére bizonyos egyesületek megalkulását megtagadhasse, hogy azok működését felfüggeszthesse. Ugyancsak a gyülekezési jogot is háboru esetén megszorítandónak tartaná annyiban, hogy a belügyminiszter háboru esetén bizonyos területen minden politikai jellegű gyűlés megtartását általában eltilthassa. Önként értendőnek tartja az értekezlet, hogy ez utóbbi kérdésben is törvényjavaslat lenne készítenő.

A posta- és távirtda forgalom tüzetesebb ellenőrzése és e célból a levéltitok és távirtdatitok bizonyos mérvű korlátozása kérdésében felkéri az előértekezlet a kereskedelemügyi ministeri kiküldöttet, hogy a postatávirtda- és telefon-forgalomnak háboru vagy mozgósítás esetén való szigorubb kezelésére vonatkozó tervezetet elkészíteni sziveskedjék.

Végül ami a sajtószabadságnak háboru esetére való korlátozását illeti, e tekintetben az értekezlet is azt hiszi, hogy a jelenleg rendelkezésre álló eszközök, amint azt az igazságügyi egyik kiküldött, t. i. dr. Polner Ödön ministeri osztálytanácsos ur fentebb ismertetett előterjesztése során kifejtette, háboru esetén is elegendők mégis arra való tekintettel, hogy oly államok népével, mely államokkal Magyarország határos és amelyekkel háboruba keveredhetik, rokon nemzetiségeink is vannak, melyek között, az ellenséges állam részéről sajtó útján nagymérvű igaztás folyhatik, az előértekezlet indokoltnak tartja a sajtószabadságnak ebből a szempontból való szigorítását.l.....

Az előértekezlet ~~szűkíté~~ ezután áttért a birói hatalom gyakorlására vonatkozó kivételes intézkedések tárgyalására.

Dr. Polner Ödön min. osztálytanácsos igazságügyministeri kiküldött e kérdésnél a következőket adja elő.

Hogy az l-i alatti mellékletben említett bűncselekmények feletti bíraskodás háboru esetére a katonai bíróságokra ruháztassék át a polgári egyének felett is, az nemcsak nem következik a véderőről szóló 1889:VI. tc. 62.§-ából, de éles ellentétben van a magyar büntetőtörvénykönyvnek, valamint a bűnvádi perrendtartásnak életbeléptetéséről szóló törvénynek megalkotása alkalmával szem előtt tartott és a jelzett törvényekben ki is fejezett alapelvekkel.

A büntető törvénykönyv / 1878:V. / 5.§-ból ugyanis kitűnik, hogy ezen büntetőtörvény rendelkezései alól csak a fegyveres erőhöz tartozó személyekre nézve van kivétel, eltekintve a területenkivüliséget élvezőktől.

A magyar büntető törvénykönyvnek azon rendelkezéseiből, amelyekben az l.-i alatti mellékletben említett bűncselekményeknek lényegileg megfelelő cselekmények / p.o. az 1878:V. tc. 144.§. 453., 454., 455. §§-ok / büntetendőkké vannak nyilvánítva, kitűnik továbbá az is, hogy az ott megjelölt cselekmények egyrészének büntetetésége éppen ~~háboru~~ háboru esetére van megállapítva / 144.§ / amennyiben azok csakis akkor lehetnek büntetendő cselekmények, ha már van "ellenség" tehát ha már a háboru kitört; e cselekmények másrésze pedig, mely nemcsak háboru esetén követhető el, éppen háboru esetére nagyobb büntetéssel sújtatik / 453., 454.§. Mind e körülményekkel számolva utalja e bűncselekmények felett való bíraskodást a bűnvádi perrendtartás, részben az esküdtbírók, részben a kir. törvényszékek hatáskörébe, anélkül, hogy kimondaná, hogy kivételes esetekben e bűncselekmények felett való bíraskodás katonai hatóságokra

megy át.

Az 1868. év november havában az akkori kormány által benyújtott az a törvényjavaslat pedig, mely e büncselekmények felett való bíraskodást háboru esetén polgári egyénekekkel szemben is a katonai bíróságok hatáskörébe utalja / Képviselőházi Irományok, VII. k. 24.1. / az országgyűlésen tudvalevőleg még tárgyalható sem volt.

Az eddigi magyar törvényhozásnak tehát e kérdésben az volt az állás pontja, hogy a szóbanforgó büncselekmények felett polgári személyekkel szemben polgári bíróságok a magyar büntetőtörvénykönyv rendelkezései alapján bíraskodjanak.

Nem idnokolt, hogy az eddigi magyar törvényhozásnak ettől az alapelvétől eltérjünk.

A katonai bünvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslat előkészítésénél ez a kérdés már felmerült és tárgyalatott, s ott az igazságügyi ministerium képviselője a magyar törvényhozás ezen álláspontját akarta is érvényesíteni, de annak keresztülvitele leküzdhetetlen ellenkezésbe ütközött, különösen a közös hadügyministerium részéről. Ennek folytán a kérdést ~~szk~~ ott olyképp vélte megoldandónak, hogy a szóbanforgó bíraskodás a katonai bíróságokra ruháztassék ugyan át háboru idejére, de ne a közös hadseregbeli, hanem a m.kir. honvédségi katonai bíróságokra.

Mindennek dacára a jelen alkalommal ezt az engedményt megtennünk nem kellene, mert míg a magyar államiság és egy modern büntető eljárás követelményeivel inkább számoló új katonai bünvádi perrendtartás mellett a honvédhadbíróhatóság hatáskörének jelzett kiterjesztése megengedhetőnek mutatkozott, az a jelenlegi állapot mellett alig volna elfogadható.

Megjegyzni azonban az igazságügyminister ur, hogy azon törvényjavaslattal szemben, melyet a magyar kormány ugyancsak a háboru esetére szóló kivételes intézkedésekre adandó felhatalmazás tárgyában 1878-ban előzetes jóváhagyás végett Ő Felségehez felterjesztett, az akkori ministerelnöknek hivatali elődéhez intézett 1878. évi július hó 18.-án ~~ix~~ 1252. sz. alatt kelt átirata értelmében Ő Felsége azon törvényjavaslatnak oly értelemben való módosítását kívánta, hogy a véderő ellen intézett büntények és vétségek feletti ~~szk~~ bíraskodás háboru esetében a katonai törvényszék hatáskörébe utasíttassanak. Ennek következtében az a módosítás akkor meg is tétetett s azon törvényjavaslatban, melyet e tárgyban a magyar kormány 1886-ban elfogadott, s mely törvényjavaslat jóformán mindazon intézkedésekre, amilyenek jelenleg a szóban forognak, a kormány a felhatalmazást megadta, a katonai bíróságok hatásköre háboru esetére a jelzett büntetendő cselekmények felett kimondatott. Ugyancsak tervbe vétetett a katonai bíróságok hatáskörének itt tárgyalt kiterjesztése, azon kormányrendelet-tervezet szerint, amely a minister-tanács 1895. évi november hó 14.-én e tárgyban hozott határozata következtében kidolgozott törvényjavaslat alapján kiadandó lett volna.

Habár az igazságügyminister ur nézete szerint ezekkel az előzményekkel a jelenlegi magyar kormány kötve nincs, már annál fogva sem, mert a katonai kérdésekben egyelőre a statusquo tartatik fenn és ezen statusquo szerint a jelzett büncselekmények felett való bíraskodás Magyarországon nincs a katonai bíróságok hatáskörébe utalva, mégis ezekre az előzményekre való tekintettel célszerűnek véli, hogy megfontolás tárgyává tétessék az, nem volnának-e oly intézkedések tehetők, amelyek elérhetővé teszik azt, hogy a szóban forgó büncselekmények feletti eljárás háboru esetén gyorsan folytattassék le, hogy a tettések eset-

leges szökése és a további bűncselekményeik lehetőleg megakadályoztasanak és végül, hogy a tettesek szigorú büntetésben részesüljenek.

Ezen szempontból megfontolás tárgyává volna tehető, hogy a háboru esetére a bűncselekmények feletti eljárás, amennyiben az esküdt-bíróságok hatáskörébe van utalva, / az 1878:V.tc. 144.§-ának 1., 3., 4., 5., 6., esetleg 8. pontjai, az 148.§. második és a 149.§-a esetében / a törvényszékek hatáskörébe tétessék át és hogy esetleg e bűncselekmények rövidebb eljárás mellett és a szabadságjogoknak nagyobb korláto-lása mellett ítéltesse el.

Az előbbi természetesen csak törvényhozási úton történhető intéz-ke-dést a maga részéről nem e lenezné, az utóbbi intézkedést azonban a jelenlegi bűnvádi eljárási szabályaink mellett nem tartaná szükséges-nek, hanem az eljárási szabályokat csupán annyiban tartaná módosítan-dónak, hogy a jelzett bűncselekmények miatt indított eljárásban az előzetes letartóztatás vizsgálati fogság akkor is elrendelhető legyen, ha a büntető perrendtartás / 1896:XXXIII.tc. / 141.§-ában meghatározott feltételek nem forognak fenn.

Az azonban szintén megfontolás tárgyát képezhetné, hogy arra az esetre, ha a szóbanforgó bűncselekmények tömegesen fordulnának elő, vagy más netalán szükségesnek mutatózó esetre kellene-e a megszüntetett rögtönbíró-ság intézményéhez hasonló intézményt törvény útján ismét be-hozni és hogy nem lehetne-e ebben, de csakis ebben az esetben a szükség-hez képest a bíraskodást meghatározott területen katonai bíróságokra ruházni. Ily esetben is azonban azt a nem közös hadseregbeli, hanem a magyar királyi honvédbíróságokra kellen átruházni.

Az i-l. alatti tervezeteknek megfelelő oly intézkedés, hogy az állam egy részében a bíraskodás a fent tárgyaltakon kívül más, polgári egyének által elkövetett büntetendő cselekmények felett is polgári bi-rákkal kiegészített katonai bíróságokra, mint kivételes bíróságokra ruház-tassék át, miután ennek az intézkedésnek célját és indokát nem ismerjük, tárgyalannak mutatkozik, de különben is igen súlyos aggályokba és ne-hézségbe ütköznék.

Azt, hogy az esküdtszékek működése a háboru esetén meghatározott időn át egészen felfüggesztessék, illetve azoknak hatásköre ideiglenesen a törvényszékekre vitessék át, ami természetesen szintén csak törvény út-ján történhetné, az igazságügyminiszter ur kiküldöttje a maga részéről nem tartja szükségesnek. Maga a háborus állapot alig indokolhatja, hogy az esküdtszékek működése még oly bűncselekmények tekintetében is fel-függesztessék, amelyek a háboruval semmi kapcsolatban nincsenek. Az osztrák 1873. évi május hó 23-án kelt törvény / R.-G.-Bl. 120. / sz. / az esküdtszék működésének felfüggesztésére való jogot arra az esetre adja meg a kormánynak, ha azt a jogszolgáltatás pártatlansága szüksé-gessé teszi. Ausztriában is tehát annak az oka, hogy az esküdtszékek működését az állam egy területén felfüggeszteni tervezik, nem az oda utalt bűncselekményeknek a háboruval való kapcsolatában, hanem abban keresendő, hogy feltételezik, hogy ilyen esetben az esküdtszék tagjai nem fognak teljes pártatlansággal ítéletet mondani, hanem politikai, nemzetiségi vagy felekezeti tekintetek által fogják vezetni magukat.

Az Ausztriában tervezett egész intézkedés tehát inkább az esküdt-széki intézmény érdekében történik, mintsem a háboru érdekében, és ezért a háborus viszonyok nem indokolják, hogy ezirányban már most intézkedjünk

Ennek előadása után az igazságügyi egyik kiküldött, ugyancsak

dr. Polner Ödön min. osztálytanácsos azt jegyzi még meg, hogy a katonai bíróságnak bizonyos bűncselekmények, azaz a jogosulatlan toborzás, az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére való csábítás, vagy segélynyújtás, a kémkedés, az ellenséggel való más egyetértés büntette, az egyéb fegyveres erőnek szövetséges csapatainak hátrányát, vagy az ellenségnek előnyét célzó cselekmény, továbbá a katonai behívási parancs iránti engedetlenségre való csábítás - tekintetében a polgári egyénekre való kiterjesztése azt vonná maga után, hogy a polgári egyének felett is a katonai büntető törvénykönyv rendelkezési szerint kellene ítéletet mondani, mely büntetőtörvénykönyv Magyarországon eddig törvénnyel elismerve nincsen.

Igaz, hogy ezen katonai törvényekben a szóban forgó cselekményeknek súlyosabb esetei halálbüntetéssel vannak sújtva és így azoknak alkalmazása az elrettentés szempontjából kívánatosnak volna tekinthető, de a felsorolt büntetendő cselekmények legsúlyosabb és legfontosabb eseteinek, t. i. a kémkedésnek és az ellenséggel való összejátszásnak megfelelő cselekmények a magyar polgári büntetőtörvénykönyv szerint is életfogytiglan tartó fegyházzal, tehát eléggé súlyosan büntetettek. A jogosulatlan toborzás ugyan, amelynek legsúlyosabb esetére a katonai büntetőtörvénykönyv szerint szintén halál van megállapítva, a magyar büntetőtörvények szerint enyhébben büntetetik, ennek a háboru szempontjából kisebb fontossága van.

Azokra a cselekményekre vonatkozólag, amelyekre a magyar büntetőtörvények eddigelé büntetést nem állapítanak meg, t. i. a katonai büntettek és vétségekre való csábítás - a tárgyalások máris folyamatban vannak hogy a magyar büntetőtörvények szerint is büntetendő cselekményekké minősítsenek és az igazságügyminister ur talán rövid idő alatt abban a helyzetben lesz, hogy az idevonatkozó törvényjavaslat-tervezetet a honvédelmi minister urral közölhesse.

Ami pedig háboru esetén a katonai bíróságok katáskörének a polgári egyénekre való kiterjesztését abból a szempontból illeti, hogy az eljárás gyorsíttassék, erre szükség szintén alig lehet, mert a magyar büntető eljárás alapján is megvan a lehetősége annak, hogy az eljárás gyorsan lefolytattassék, s amennyiben esetleg még az eljárás rövidítése céljából a büntető eljárás némi módosítása szükségesnek mutatkoznék, nincs semmi akadálya annak, hogy ez a háborura szóló kivételes törvényben megtéssék.

Azokat a módosításokat, melyek ebből a szempontból szükségeseknek mutatkoznak, valamint azokat a kormányzati intézkedéseket, amelyek ecélből megtehetőek, dr. Megyeri István kir. főügyész helyettes adja elő.
.....

Az előértekezlet végül az Ausztriában elkészített ~~kivételes~~ kivételes intézkedéseket ismertető tájékoztatás / Orientierungsbehelf / című füzet 6. lapján 2. §. alatt " Kriegsüberwachungsamt " cimmal ismertetett s a február hó 11.-én tartott előértekezlet megállapodása szerint a táhácskozás végére hagyott hivatali szervet veszi tárgyalás alá.

Erre nézve dr. Polner Ödön min. osztálytanácsos, igazságügyminiszteri kiküldött előadja, hogy amint az igazságügyminiszter ur átiratában is előadva van, a szóbanforgó " Kriegsüberwachungsamt " az ország hatóságival bizonyos mértékig rendelkeznek. Habár a polgári hatóságokhoz intézett utasításai a belügyi és kereskedelemügyi ministériumok rendelkezésükre lennének is tekintendőek, és habár ez utasításokat ezen hivatalhoz beosztott belügyi és kereskedelemügyi ministériumok meghatalma-

zottjai közvetítenék is az intézkedést, mégis a "Kriegsüberwachungsamt" mint olyan tenné, amelynek vezetője az említett "Orientierungsbehelf" szerint a közös hadügyminiszter által kirendelt közös közeg lenne, úgy hogy az egész "Kriegsüberwachungsamt"-nak a felállítása lényegében nem lenne más, mint egy közügyi szervnek a felruházása azzal a joggal, hogy az ország közigazgatási hatóságaival szemben hatósági jogokat gyakoroljon.

Annél fogva az ugynevezett "Kriegsüberwachungsamt" hatáskörének Magyarországra való kiterjesztése és e célból a magyar belügyi és kereskedelemügyi ministériumok kiküldötteivel való kiegészítése olyképp, amint ki van egészítve az osztrák belügyi és kereskedelemügyi ministériumok kiküldötteivel, éles ellentétben volna az 1867. évi XII. tc. rendelkezéseivel, amelynek értelmében amint annak 43. §-ából kitűnik, ki van zárva az, hogy a közügyi ministériumok, vagy azoknak valamely közége Magyarországon hatósági jogokat gyakoroljon és amelynek megfelelőleg, ha ily hatósági jogok valamely közös ügy érdekében gyakorlandók, azt csak a magyar kormány, vagy annak közégei gyakorolhatják.

Ennél fogva oly hivatalt, amilyen Ausztriára nézve az u.n. "Kriegsüberwachungsamt"-ban tervezve van, Magyarországon külön, mint magyar királyi hivatalt kellene felállítani a magyar kormány rendelkezése által: s így különösen annak vezetőjét a m.kir. honvédelmi miniszternek kellene kiküldenie. Annak, hogy ez a vezető a közös hadsereg állományában szolgáló tábornok legyen, ha kiküldetését a magyar honvédelmi ministertől kapná, s annak, hogy ez a kiküldetés a közös hadügyminiszter meghallgatása után és azzal egyetértésben történjék, nem volna akadály, valamint annak sem volna akadály, hogy ehhez a hivatalhoz három katonai tagot a vezérkari főnök kijelölése alapján küldjön ki a magyar honvédelmi miniszter.

Miután az a hivatal, mint magyar királyi állittatnék fel, hivatalos nyelvének is a magyarnak kellene lenni.

Az ily elvek szerint való szervezésnek az a körülmény, hogy ez a hivatal a katonai parancsnokságokhoz is intézhet utasításokat, akadály nem lehet, mert élén a magyar honvédelmi miniszter által kiküldött tábornok állana, és mert mint a honvédség parancsnokainak együttműködése esetén a közös hadsereg parancsnokainak is engedelmességek tartoznak, azoképpen, nehézségekbe nem ütközik az, hogy a magyar honvédelmi miniszter által kiküldött félig katonai hatóságnak is engedelmességek a hadseregbeli parancsnokságok.

Ennek a szervezésnek megfelelőleg az Ausztria területére kiterjedő hatáskörrel felállított "Kriegsüberwachungsamt"-ot is tulajdonképpen mint osztrák cs.kir. hivatalt kellene szervezni.

A honvédelmi ministérium kiküldöttei kijelentik, hogy az igazságügy m.kir. miniszter kiküldötte által kifejtettekhez közjogi szempontból észrevételük nincs.

A "Kriegsüberwachungsamt" szervezete és hatáskörére vonatkozólag javasoltakra azonban azt jegyzik meg, hogy a tárgyalás alapját képező segédletben, "Orientierungsbehelf"-ben adott szervezet belső indokainak ismerete hiányában állást foglalni nem lehet.

Az előértekezlet a nevezett igazságügyministeri kiküldött előterjesztésében foglalt közjogi és zrevételeket magáévá teszi, a "Kriegsüberwachungsamt" szervezete és hatáskörére vonatkozó javaslat elkészítését akkor látja szükségesnek, ha ezen hivatali szerv, kikénti létrejötté körülményeiről ezen hadifelügyelő bizottság rendeltetéséről, feladatáról hatás- és

ügyköréről a közös hadügyminister ur tájékoztatást, részletes felvilágosítást nyújt.

Ame nyiben ezután a mi közjogi helyzetünknek megfelelőleg elfogadható alapon ezen szóbanforgó hivatal létrehozható, annak a létesítése az összes szervezési ágak kívánságainak a figyelembevételével történjék, s abban az érdekeltektől a földművelésügyi ministerium is képviselve legyenek.

Unkelhäusser Károly ministeri tanácsos Horvát-Szlavonországok részéről kijelenti, hogy az előértekezlet álláspontját elfogadja, sulyt helyez azonban arra, hogy ezen ~~ékes~~ esetleg felállítandó hivatalban a bán ur által kinevezett tag is legyen.

Ezzel az előértekezlet az eléje utalt és a háboru esetére Magyarországra szóló kivételes intézkedések előkészítésének kérdését tárgyalván, Bölcös Gyula ministeri tanácsos azon indítványt teszi, hogy az értekezlet tanácskozásairól szóló igen terjedelmes jegyzőkönyv elkészíthetése céljából az előértekezlet tanácskozásait egyelőre fejezze be, s mihelyt a jegyzőkönyv elkészült, a jegyzőkönyv hitelesítése végett a kiküldöttek egy újabb értekezletre jöjjenek össze.

3. / J e g y z ő k ö n y v

Felvétetett az 1909. évi február hó 22.-én a háboru esetére Magyarországra nézve előkészítendő kivételes intézkedések előkészítése kérdésében.

Dr. Kiss Dezső jegyző felolvastván az 1909. évi február hó 11. és 12.-én tartott előértekezletről felvett jegyzőkönyvet, Bölcös Gyula ministeri tanácsos kérde, hogy van-e a t. értekezletnek a felolvasott jegyzőkönyv ellen észrevétele?

Senkinek a jegyzőkönyvre észrevétele nem lévén: Bölcös Gyula ministeri tanácsos a jegyzőkönyvet hitelesnek je lenti ki.

Dr. Sztérényi Sándor ministeri titkár, mint a kereskedelmügyi minister ur egyik ur kiküldöttje megjegyzi, hogy a hadjárathoz szükséges cikkek kivételének eltiltása és az azokkal való forgalomnak eltiltása és korlátozása tárgyában háboru esetére Magyarországra nézve az Ausztriában tervekbe vett intézkedésekhez hasonló intézkedések megtételére az autonom vámtarifáról szóló törvény / 1907:LIII. tc. / VII. cikkében adva van, mégis az ilyen forgalomkorlátozások nem egyoldalulag, mint osztrák részről a vonatkozó intézkedési tervezet előkészítve lett, hanem a két állam / azaz Ausztria és Magyarország / kormánya által kölcsönös egyetértéssel bocsáthatók ki.

Nevezett ministeri titkár evégből azt az indítványt teszi, hogy a kereskedelmügyi minister ur megkeresendő lenne, hogy az előbb kifejtettekre való tekintettel az osztrák kormánnyal a tárgyalásokat megindítani, s az eredményt az előértekezlettel közölni s ziveskedjék, hogy aztán ezen konferencia eredménye a háboru esetére Magyarországra szóló kivételes intézkedések complexumába szintén beilleszthető legyen.

Dr. Polner Ödön min.osztálytanácsos dr. Sztérényi Sándor min. titkár előterjesztésére megjegyzi, hogy miután itt még nem a konkrét tilalom kibocsátásáról van szó, hanem csak arról, hogy a kormány háboru esetére való kivételes intézkedési hatalmának törvényes alapját szabályozzuk, a mi belső alkotmányjogi kérdésünk, a most szóban forgó javaslat megalkotásához az osztrák kormány beleegyezése nem szükséges, amint szerinte az osztrák kor-

mány is teljesen jogosan járt el, amidőn a megfelelő törvényjavaslatát a magyar kormány hozzájárulása nélkül egyoldalul megállapította.

A most szóban forgó törvényjavaslat állandó érvényű törvény megalkotását célozza, tehát nemcsak arra az időre fog szólni, amely időre a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi szonyoknak szabályozása tárgyában 1907. évi október hó 8.-án kötött szerződés / 1908. évi XII. tc. / fennáll és amely időre Ausztria és Magyarország egymással le vannak kötve. Természetes, hogy ezen szerződés fennállása alatt a behozatali, kiviteli és átviteli tilalom konkrét kibocsátása csak az osztrák kormánnyal együttesen történhetik. Különben is a magyar autonom vámtarifáról szóló törvény / az 1907. évi LIII. t. cikk / VII. cikkében és ennek megfelelőleg a jelenleg érvényes szerződéses vámtarifa VII. cikkében már is megvan a törvényes jogalapja annak, hogy a kormány bizonyos árucikkek forgalmát biztonsági szempontból korlátozhassa.

Dr. Sztérényi Sándor min. titkár, kereskedelemügyi min. kiküldött érintett felszólalása és dr. Polner Ödön min. osztálytanácsos fejtegetései után a kereskedelemügyi min. kiküldött felszólalásának tudomásul vétele mellett indítványának egyidejű elfogadásával egyuttal felkéri az előértekezlet a m. kir. belügymin. urát, hogy dr. Polner Ödön min. osztálytanácsos által kifejtett indokokat is a kereskedelemügyi min. ur nagybecsű figyelmébe ajánlani méltóztassék.

Ezután az 1909. évi február hó 12.-én tartott ülésen létrejött megállapodásnak megfelelően az egyes ügykörökben az illető ügykörök előadói által a háború esetére elkészített kivételes intézkedési tervezetek bemutatására került a sor.

Bölcs Gyula min. tanácsos, mint a belügyi ügykör előadója, a magarésszéről a belügyi ügykört érdeklős általa elkészített alábbi tervezeteket mutatta be

Ezután az igazságügymin. egyik kiküldött, dr. Polner Ödön min. osztálytanácsos bemutatja az igazságügyi előadók részéről elkészített tervezeteket. Ezeknek egyike azon szakaszokat foglalja magában, melyek a törvényjavaslatba felveendőek volnának és amelyek a következő intézkedésekre vonatkoznak.

1. / Esküdtbiróságok működésének felfüggesztése a hadművelet területén.
2. / Bizonyos büntetendő cselekményekre nézve, melyek a hadviselés érdekeit érintik / pl. felségsértés, hűtlenség, lázadás, kutmárgezés, gyújtogatás, vizáradás okozása, vaspályarongálás stb. / az esküdtbiróságok hatáskörének átruházása a törvényszékre a hadművelési területen kívül is.
3. / Az ugynevezett katonai hűtlenség, az arra való szövetkezés és felhívás, kémkedés és a katonai büntettekben és vétségekben való részesség büntetendő cselekményei esetén a hadművelési területre vonatkozólag székhelyekhez nem kötött törvényszékek / mozgóbiróság / szervezése.
4. / A harmadik /3/ pontban említett büntetendő cselekményekre vonatkozólag gyorsított bünvádi eljárás hatályba léptetése.
5. / Az ugynevezett katonai hűtlenség legsúlyosabb eseteire, amelyekben az a hadművelési területre vonatkozólag követtetett el, halálbüntetés megállapítása.

A 3.-ik és 4.-ik ponthoz a mult előértekezleten történt megállapodáshoz képest a birói hatóságnak a katonai biróságokra való átruházása kérdésében a honvédelemügyi min. kiküldöttei által elfoglalt elvi álláspontnak

megfelelően elkészített alternatív tervezet szerint a 3.-ik pontban megjelölt büntetendő cselekmények esetén a magyar polgári büntető törvénykönyv szerint ítélnének, a bírói hatáskör a kir. honvédbíróságokra ruháztnék át. Arra az esetre, ha a honvédbíróságok nem volnának abban a helyzetben, hogy eljárjanak, a hadsereg bíróságai is felvolnának hatalmazhatók, hogy az előbb megjelölt büntetendő ~~szk~~ cselekmények esetén a honvédbíróságok helyett a magyar polgári büntető törvénykönyv szerint Ő Felsége a király nevében ítélnének.

Az igazságügyi előadók részéről elkészített második előadói tervezet a 4.-ik pontban jelzett gyorsított bünvádi eljárás szabályait tartalmazza; amelyeket dr. Megyeri István királyi főügyész helyettes mutat be az előértekezletnek.

Dr. Polner Ödön min. tanácsos az egész törvény alapjául azt az álláspontot javasolja, hogy miután az egész törvényjavaslat a kormánynak kivételes intézkedési jogát a háboru esetére csak mintegy elvileg szabályozza, mint pl. az adótörvények az adófizetési kötelezettséget, vagy a véderőtörvény a védkötelezettséget, de hogy ahhoz, hogy a kormány ezen törvényben megállapított kivételes hatalommal adott esetben ~~eljárás~~ élhessen, szerinte szükséges volna, hogy a kormány abbéli jogát még egy külön felhatalmazási törvény mondáná ki, amelyet közeli háboru veszélye esetén az országgyűlés mindig gyorsan meghozhatna.

Ily körülmények között a kormány kivételes hatalmát szabályozó törvényjavaslat az országgyűlésen valószínűleg gyorsabb elfogadásra számíthat, abban messzemenő és hatályos rendelkezések vehetők fel, mert valószínű, hogy az országgyűlés hajlandó lesz ily törvény megalkotásához hozzájárulni, ha tudja, hogy az abban foglalt kivételes hatalom gyakorlásához még az ő külön hozzájárulása szükséges.

Amíg ezáltal egyrészt a katonai érdekek követelményeinek nagyobb mértékben lehet eleget tenni, másrészt ez az eljárás alkotmányos szempontból is megnyugtatóbb és azt is jelenti, hogy az országgyűlés egy új alkotmányos jogot nyer.

Arra az esetre, ha országgyűlés feloszlatás miatt nincs együtt, ki lehetne mondani, hogy fenyegető veszély esetén a törvényben foglalt intézkedéseket a minisztérium felelőssége mellett a király is elrendelheti, amint ez a honvédségnek háboru esetén az ország területéről való kivételére nézve ki van mondva.

Bölcs Gyula min. tanácsos előadja ezután, hogy miután mindezen törvényi intézkedések a belügyminisztériumban fognak egy egységes munkálatban összeállítani, a maga részéről az előkészített mindezen törvényi intézkedésekre vonatkozó végrehajtási záradékot tartalmazó szakasz tervezetét az előértekezletnek felolvassa.

Az előértekezlet úgy dr. Polner Ödön min. o. tanácsos által előadottakat, valamint a most jelzett végrehajtási záradék felolvasása után a bemutatott törvényjavaslatok egységes összeállítása és szabatos végleges megszövegezése végett egy szűkebbkörű bizottságot küld ki s ehhez képest fölkéri a honvédelmi, igazságügyi és belügyministeri, valamint a horvát-szlavonországi küldötteket, hogy egy szűkebbkörű értekezletre megjelenni és az általuk megállapított végleges szöveg tervezeteket ismét egy nagy értekezlet elé bocsátani s ziveskedjenek.